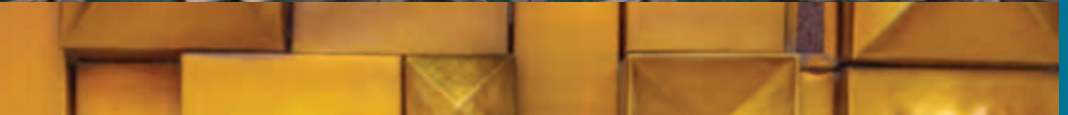

GANSHOREN À LA CARTE

❁ À LA CARTE: UW GEMEENTE IN DE KIJKER

BEKIJK UW GEMEENTE MET NIEUWE OGEN, ONTDEK AL DE PARELTJES VAN HET ERFGOED DAT U DAGELIJKS OMRINGT, LEER ONGEKENDE HOEKJES KENNEN, VOLG HET PARCOURS EN SPEEL HET SPEL MEE. IN DEZE COLLECTIE WORDEN DE BRUSSELSE GEMEENTES IN DE KIJKER GEZET IN EEN RIJK GEÏLLUSTREERDE EN PRAKTISCHE WANDELBROCHURE, WAARMEE U OP STAP KAN GAAN OF DIE U GEZELLIG THUIS KAN DOORBLADEREN.

❁ GANSHOREN À LA CARTE

MET GANSHOREN ERBIJ TELT DE REEK 'A LA CARTE' NU ACHTTIEN NUMMERS. LIJKT DEZE GEMEENTE WAAR TUINWIJKEN IN DE SCHADUW STAAN VAN WOONTORENS U NIET METEEN EEN AANTREKKELIJKE PLEK VOOR EEN WANDELING? MET DEZE WANDELBROCHURE IN DE HAND ZAL U HAAR ONGETWIJFELD ANDERS GAAN BEKIJKEN.

IN HET EERSTE DEEL LEEST U HOE ALLES BEGON MET EEN GEHUCHT ROND DE KAPEL VAN SINT-MAARTEN GELEGEN TE MIDDEN VAN EEN UITGESTREKT HEIDE- EN MOERASGEBIED. U KOMT MEER TE WETEN OVER DE BEWONERS VAN HET KASTEEL DE RIVIEREN EN HOE ZIJ HIER EEUWENLANG DE PLAK ZWAADEN. WIST U TROUWENS DAT DE VERSTEDELIJKING PAS GOED OP GANG KWAM IN DE JAREN 1930 BIJ DE AANLEG VAN DE KEIZER KARELLAAN EN DAT ER VROEGER RADIO WERD GEMAAKT IN HET GEMEENTEHUIS?

TIJDENS DE EERSTE WANDELING BLIJVEN WE IN DE SCHADUW VAN DE BASILIEK VOOR EEN TOCHT LANGS BURGERWONINGEN EN HERENHUIZEN UIT DE EERSTE HELFT VAN DE 20STE EEUW. DAARNA AFSpraak OP DE KEIZER KARELLAAN BIJ ENKELE INTERESSANTE FLATGEBOUWEN VOOR DE START VAN HET TWEEDE PARCOURS LANGS BEL-ETAGEWONINGEN, TWEE BOERDERIJEN, EEN HALTE AAN HET OUDE KERKHOF EN EEN WIJK UIT HET INTERBELLUM.

VOOR DE ZOEKTOCHT NEMEN WE U MEE NAAR DE PITTORESKE TUINWIJK 'HET HEIDEKEN'.

VEEL WANDELPLEZIER!

ARLETTE VERKRUYSSEN, DIRECTEUR-GENERAAL VAN BRUSSEL STEDELIJKE ONTWIKKELING, GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

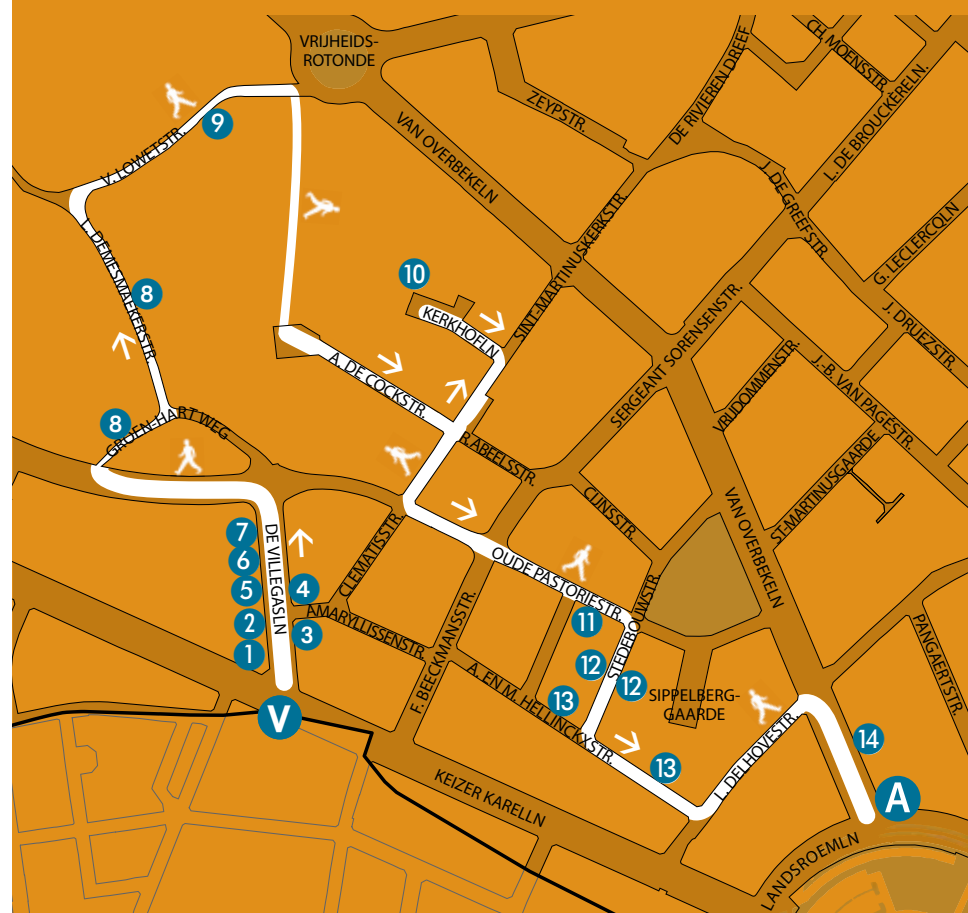
1. EEN WAAIER VAN STIJLEN

- V** VERTREK: LANDSROEMLAAN
- A** AANKOMST: HERTOEG JANLAAN
- DUUR: ONGEVEER 1U30

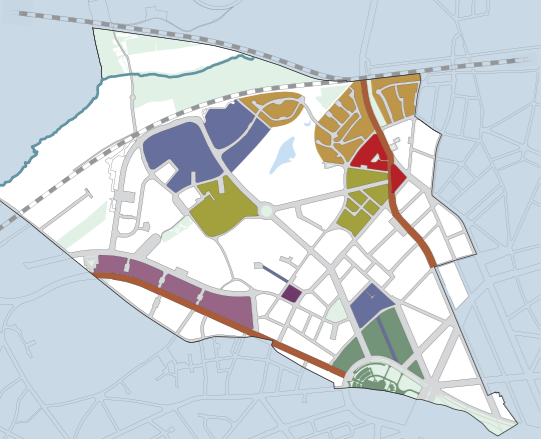
2. BACK TO THE FUTURE

- V** VERTREK: KEIZER KARELLAAN, HOEK VILLEGASLAAN
- A** AANKOMST: LANDSROEMLAAN
- DUUR: ONGEVEER 2U00

DE OPLOSSINGEN VAN HET SPEL (ZIE MIDDENPAGINA'S). In wijzerzin, te beginnen in de linkerbovenhoek: 5A, 6F, 9K, 2D, 10J, 4B, 11I, 8H, 1E, 7G, 3C.

WIJK IN DE KIJKER

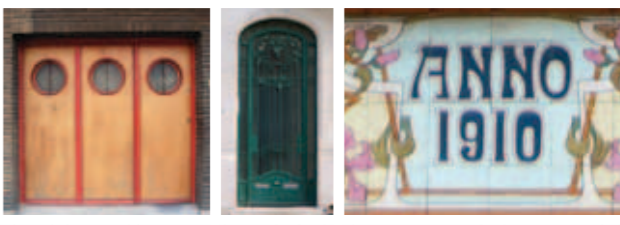

- DE VALLEI VAN MOLENBEEK-PONTBEEK
- HET DORP GANSHOREN
- DE HEYDE EN DE ZEYP, DE GEMEENTELIJKE WEIDEN
- DE TUIWIK HEIDEKEN
- TWEE RESIDENTIËLE ENSEMBLES: DE BAM-WIJK EN DE ALBERT I-WIJK
- VAN DE GEZINSWONING TOT HET TORENGEBOUW
- TUSSEN TWEE STADSNELWEGEN
- HET PLATEAU VAN DE SIPPENBERG
- DE 'GAARDEN', STEDENBOUWKUNDIGE BUITENBEENTJES

EEN WAAIER VAN STIJLEN

Een wandeling langs burgerwoning, herenhuizen en appartementsgebouwen... in de schaduw van de basiliek.
Duur: ongeveer 1u30

BACK TO THE FUTURE

We vertrekken in de *Fifties*, duiken dan een nog verder verleden in, in het groene hart van Ganshoren en belanden uiteindelijk in een wijk uit de Charlestontijd.
Duur: ongeveer 2u00

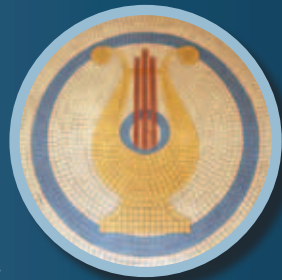

- #### MEER WETEN?
- LELOUTRE, G., LIONNEZ, H., *Ganshoren tussen stad en natuur*, Brussel Stad van Kunst en Geschiedenis, 52, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Brussel, 2013.
 - MEGANCK, M., GUILLAUME, A., *Atlas van de archeologische ondergrond van het Brussels Gewest, 20, Ganshoren*, Directie Monumenten en Landschappen en de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel, 2009.
 - PERICHON, A., *Ganshoren*, Guides des communes de la Région bruxelloise, CFC-Éditions, Brussel, 2002.

GANSHOREN, EEN GEMEENTE MET VEEL GEZICHTEN

OOIT WAS GANSHOREN EEN LANDELIJK GEHUUCHT DAT AFHING VAN HET KASTEEL DE RIVIEREN EN DE HEREN VAN JETTE-GANSHOREN. DE BEWONERS DEELDEN DE GEMEENTELIJKE WEIDEN MET DE BOEREN VAN JETTE, EN ZIJN KAPEL HING AF VAN DE PAROCHIEKERK VAN JETTE.

BEGIN JAREN 1830 EISTEN DE BEWONERS HUN ONAFHANKELIJKHEID OP, ZOWEL OP RELIGIEUS ALS ADMINISTRATIEF VLAK, EN IN 1841 WERD GANSHOREN EEN AUTONOME GEMEENTE. ER WERD HOOFDZAKELIJK VEE- EN GROENTETEELT BEDREVEN. DE GEMEENTE TELDE EEN DUIZENDTAL INWONERS, DIE REGELMATIG DE WINDMOLEN OP DE HEUVEL VAN DE SIPPENBERG GEBRUIKTEN.

HET KEERPUNT IN DE GESCHIEDENIS VAN GANSHOREN KWAM TIJDENS HET BEWIND VAN LEOPOLD II, TOEN DE VERSTEDELIJKING VAN HET PLATEAU VAN KOEKELBERG BEGON. VANAF 1880 WERD HET UITZICHT VAN DE GEMEENTE INGRIJPEND GEWIJZIGD DOOR DE NIEUWE WIJKEN DIE STEDENBOUWKUNDIGE VICTOR BESME ONTWIERP. MAAR HOEWEL DE OUDE RURALE EN AGRARISCHE KERN GELEIDELIJK VERDWEEN, BLEVEN DE HALFNATUURLIJKE ZONES DEELS BEWAARD. DE AANLEG VAN DE KEIZER KARELLAAN IN DE JAREN 1930 EN DE OPENING VAN GROTE VERKEERSASSEN IN DE JAREN 1950 MAAKTEN VAN GANSHOREN DEFINITIEF EEN STEDELIJKE GEMEENTE.

GANSHOREN TELT MOMENTEEL ONGEVEER 23 000 INWONERS. TROUW AAN HAAR GESCHIEDENIS IS DE GEMEENTE NU TEGELIJK LANDELIJK EN RESIDENTIEEL, OUD EN MODERN, EN UITZONDERLIJK GROEN, EN ZE KAN BOGEN OP EEN RIJK MAAR WEINIG BEKEND ERFGOED. HOEGENAAMD NIET DE SLAAPSTAD WAARVOOR VELEN GANSHOREN AANZIEN.

REDACTIE, OPZOEKINGEN EN ICONOGRAFIE
Anne-Marie Pirlot

ADVIESCOMITÉ
Pascale Ingelaere, kabinet van de Minister-President
Christophe de Wannemaeker en Philippe Libert
van de gemeente Ganshoren

COÖRDINATIE
Paula Dumont, Directie Monumenten en Landschappen

HERLEZING
Reinout Labberton, Harry Lelièvre, Directie
Monumenten en Landschappen
Koen Raeymaekers

ANDERE ILLUSTRATIES
Archieven van de gemeente Ganshoren
Alfred de Ville de Goyet © GOB

Algemeen Rijksarchief
Archives d'Architecture Moderne
Kaarten: Brussel Urbis ©© – Distributie CIBG,
Kunstlaan 20, 1000 Brussel
Marcel Vanhulst © GOB
Verzameling Belfiusbank – Académie royale
de Belgique – © ARB-GOB
Verzameling Graafschap Jette
Wim Robberechts © GOB

MET DANK AAN
Het college van Burgemeester en Schepenen
van de gemeente van Ganshoren

GRAFISCHE VORMGEVING
www.generis.be

DRUKWERK
IPM Printing

❖ DE VALLEI VAN MOLENBEEK-PONTBEEK

De eerste inwoners van het gehucht Ganshoren vestigden zich in de valleien van de Molenbeek en haar zuidelijke zijrivier, de Pontbeek. De moerasachtige weiden en vochtige zones waren ideaal voor landbouw en veeteelt. Tot midden 19de eeuw bleef het dorp hoofdzakelijk ruraal en agrarisch, en het voorzag Brussel van groenten en hop.

Nu zit de Molenbeekvallei geprangd tussen de spoorlijnen Brussel-Gent en Brussel-Dendermonde. Een deel van deze groene ruimte is als landschap beschermd en staat in verbinding met het Koning Boudewijnpark; het vormt een geheel van halfnatuurlijke landschappen dat een honderdtal hectaren groot is.

❖ DE HEYDE EN DE ZEYP, DE GEMEENTELIJKE WEIDEN

Deze twee gemeentelijke graslanden of 'meenten', die de hertog van Brabant in 1229 aan de dorpelingen gaf, dienden hoofdzakelijk als weiland.

De *Heyde*, een tiental hectaren heide, was bestemd voor de inwoners van Ganshoren en Jette. De *Zeyp*, een vochtig moerasgebied, lag naast het Kasteel de Rivieren. Het onderhoud en de drooglegging door middel van afvoerkanalen vielen ten laste van de gebruikers.

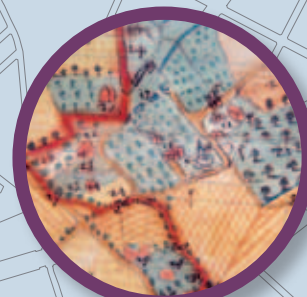
Het was op een deel van de *Heyde* dat later de tuinwijk Heideken werd gebouwd.

❖ HET DORP GANSHOREN

De geschiedenis van Ganshoren is nauw verbonden met die van Jette. In de 12de eeuw lag het gehucht rond de Sint-Martinuskapel, die van de Sint-Pieterskerk van Jette afhing. Ten noorden van de dorpskern verrees het Kasteel de Rivieren, sinds de 13de eeuw de zetel van de heerlijkheid Jette-Ganshoren. In 1654 werd de heerlijkheid een baronie, en in 1659 het graafschap Sint-Pieters-Jette, waarvan het gezag zich uitstreckte over Jette, Ganshoren en de heerlijkheden van Hamme, Relegem en Bever.

In 1795, tijdens de Franse bezetting, werd het dorp Ganshoren administratief aan de gemeente Jette gehecht. Het duurde tot 1841 voordat Ganshoren een autonome gemeente werd.

❖ EEN MIDDELEEUWS KASTEEL: KASTEEL DE RIVIEREN

In de 12de eeuw was het Kasteel de Rivieren nog een stenen donjon die de hertog van Brabant in de Molenbeekvallei had gebouwd en die een hoofdzakelijk defensieve en militaire functie had. Het kasteel lag in het

hart van een domein van 10 hectare en behoorde toe aan ridder Clutinck, voordat het via huwelijk overging op de familie van de heren de Rivieren d'Aerschot, die het domein zijn naam gaf.

Na verscheidene veranderingen van eigenaar (de families van Winckele, Stoop, van der Eycken, de la Marcelle, de Tassis), werd het domein in 1628 gelegateerd aan ridder François van Kinschot, kanselier van Brabant, die verscheidene

wijzigingen aan het gebouw aanbracht. Ook zijn zoon bleef verfraaiingswerken uitvoeren. Zo kreeg de toren een dak bekroond door een bol onder een windwijzer met de wapens van Kinschot; op de benedenverdieping werd een grote staatsiesalon ingericht en achteraan werd een woongebouw toegevoegd.

Begin 18de eeuw kwam het Kasteel de Rivieren uiteindelijk in bezit van de familie de Villegas uit Sint-Pieters-Jette. In 1903 en 1910 werd het door twee branden zwaar beschadigd, maar het werd gerestaureerd. De familie de Villegas beheerde het domein tot aan de verkoop ervan begin jaren 1970.

Het behoort thans toe aan een maatschappij die er private evenementen organiseert. Het kasteel en het park werden in 1983 beschermd.

❖ VAN DE GEZINSWONING TOT HET TORENGEBOUW

In 1920 richtte de gemeentelijke overheid de maatschappij 'De Villa's van Ganshoren' op. Aanvankelijk verhuurde ze kleine huizen die deel uitmaakten van het stedelijke weefsel (Sint-Martinusgaarde en De Cockstraat), naast 36 appartementen verspreid over verscheidene aan elkaar palende gebouwen (Pangaertstraat). In 1929 volgde de bouw van een geheel van huizen in de Karel Mertensstraat (arch. G. Henri) en de Adolphe Roobaertstraat. Na de Tweede Wereldoorlog maakte een andere stijl opgang, toen de maatschappij haar eerste appartementsgebouw met sociale woningen optrok; het was twaalf verdiepingen hoog en bevatte 98 appartementen (Van Overbekelaan, arch. A. Vanden Bossche en G. Brunfaut). Tussen 1963 en 1981 werden nog eens twaalf klaverbladvormige torens gebouwd, goed voor in totaal meer dan 1000 woningen (Van Overbekelaan, Peereboomlaan), en Negen Provincieslaan).

❖ TWEE RESIDENTIËLE ENSEMBLES: DE BAM-WIJK EN DE ALBERT I-WIJK

De BAM-wijk, genoemd naar de bouwpromotor, was de eerste wijk die na de Tweede Wereldoorlog werd gebouwd. Hij bestaat uit 144 eengezinswoningen van één verdieping ontworpen door architecten T'Sas en Bautier. Ze hebben allemaal iets speciaals gemeen: een centrale schoorsteen die voor een betere warmteverspreiding moet zorgen. De vier hectare grote wijk werd op 3 juli 1954 ingehuldigd en heeft zijn gemoedelijke sfeer en zijn homogeniteit altijd kunnen bewaren.

In 1957 werd aan de andere kant van de Wereldtentoonstellingslaan een honderdtal burgerhuizen gebouwd. Ze werden opgetrokken volgens typeplannen van de maatschappij Etrimo (arch. F. Draps) en vormen de Albert I-wijk.

❖ DE TUINWIJK HEIDEKEN

Na de Eerste Wereldoorlog steunde de regering de initiatieven van huurderscoöperatieven door goedkope leningen toe te staan met het oog op de wederopbouw van het land. Zo kon de coöperatieve 'Le Home de Ganshoren', die begin jaren 1920 werd opgericht, een deel van de *Heyde*, de oude gemeenschappelijke weide, verwerven. Ze wou er een geheel van goedkope arbeiderswoningen optrekken voor haar leden die werkten voor de Gasmaatschappij, het Bestuur der Spoorwegen en de Post en Telegraaf. Het resultaat was een tuinwijk met 150 eengezinswoningen met vijf verschillende types plattegronden, gebouwd door architect Jules Ghoert. Het geheel ligt rond twee pleinen, het Homeplein en het Sorbeboomplein. Afpraak op de middenpagina voor het spel 'Home sweet home!'

❖ DE SINT-MARTINUSKERK (ARCH. JEAN GILSON, 1971)

De eerste kapel, die aan Sint-Martinus was toegewijd, hing van de parochie Sint-Pieters-Jette af en dateert wellicht van de 12de eeuw. In de 14de eeuw, tijdens de Brabantse Successieoorlog (1356-1357), werd ze vernield en heropgebouwd. In 1835 werd ze tot parochiekerk verheven. In 1853 besliste de kerkfabriek de middel-eeuwse kapel te vervangen door een kleine neogotische kerk ontworpen door architect Louis Spaak (1804-1893). Ze werd in 1974 afgebroken toen de François Beeckmansstraat werd verbreed.

De huidige Sint-Martinuskerk werd in 1971 op het Koningin Fabiolaplein gebouwd. Ze is een monumentaal werk van architect Jean Gilson. De opvallende trapeziumvormige gevel is versierd met een groot bas-reliëf in keramiek. Het is een ontwerp van de Poolse kunstenaar Zygmunt Dobryzcky (1896-1970) en evocert het thema van de liefdadigheid, verwijzend naar de heilige Martinus. Boven aan het gebouw zijn de klokken in de gevel ingewerkt. Het schip, waarvan de trapeziumvorm aan die van de gevel herinnert, wordt geritmeerd door twaalf beeldhouwde zuilen in ruw beton die de twaalf apostelen voorstellen (beeldhouwer de Jonckheere, naar Z. Dobrzycki). *La lumière*, een immens niet-figuratief bas-reliëf van de kunstenaar Frédéric Geilfus (1970), versiert de muur van de koorafsluiting.

De eigentijdse glas-in-loodramen werden ontworpen door meester-glasmaker Achiël Meersman en uitgevoerd door Theo Meersman, terwijl de twee neogotische glas-in-loodramen uit de oude kerk afkomstig zijn (H. Heyden). De preekstoel dateert uit 1634 en komt uit de abdij van Dielegem.

TUSSEN TWEE STADSSNELWEGEN

De Keizer Karellaan, die in het westelijke deel van de gemeente werd aangelegd, vormde het natuurlijke verlengstuk van de Leopold II-laan naar Gent en de kust. Het tracé werd in 1905 goedgekeurd en de eerste ontelingen vonden in 1906 plaats. De werken werden echter herhaaldelijk stilgelegd, en het duurde tot 1934 voor de laan voltooid was. Ze was 30 meter breed, en al snel verzezen er tal van handelszaken en woningen. In 1939 vestigde de *Radio Conférences et Concerts* zich langs de laan. Nu bevindt het gemeentehuis zich in dit gebouw – de opnamestudio is de trouwzaal geworden.

De Wereldtentoonstellingslaan werd pas later aangelegd, in 1956, met het oog op Expo 58. Ze loopt in de oostelijke rand van de gemeente en is een heel drukke verkeersweg.

HET PLATEAU VAN DE SIPPENBERG

Vroeger was het plateau van de Sippelberg – of Sippelberg – een grote grasheuvel bestemd voor agrarische activiteiten (veeteelt, graanteelt). Er stond ook een windmolen op die al vanaf de 16de eeuw wordt vermeld en die herhaaldelijk door brand werd geteisterd en dan heropgebouwd. De inwoners van Ganshoren lieten er hun graan malen.

De molen werd in 1879 onteigend en in 1880 gesloopt tijdens de urbanisatiewerken op het plateau die koning Leopold II had verordend.

Op de heuvel bevinden zich thans de basiliek van Koekelberg en het 17 hectare grote Elisabethpark, dat zich over de gemeenten Koekelberg en Ganshoren uitstrekt. Rond het park werden verscheidene lanen aangelegd, zoals de Pantheonlaan, de Landsroemlaan of de Grondwetlaan.

DE 'GAARDEN', STEDENBOUWKUNDIGE BUITENBEENTJES

De aanleg van de Keizer Karellaan in het verlengde van de nieuwe basiliekwijk wijzigde het bestaande stratennet volledig en schiep een hoogteverschil van bijna acht meter ten opzichte van het oude dorp. Dat verschil is nog steeds merkbaar ter hoogte van de 'gaarden' die op de Maria van Hongarijelaan uitgeven. Ze dragen de naam van soldaten die tijdens de Tweede Wereldoorlog voor het vaderland zijn gesneuveld: Louis Bankengaarde, Joseph Hendricksgaarde, Willy Chambongaarde, enz.

EEN NATUURRESERVAAT: HET MOERAS VAN GANSHOREN

Het moeras van Ganshoren, een overblijfsel van de Molenbeekvallei, is een halfnatuurlijk gebied bestaande uit vochtige zones en braaklandvegetatie. Dit is ontstaan als gevolg van de geleidelijke opdroging van het moeras na de installatie van een afvalwatercollector in 1955.

Het gebied heeft een oppervlakte van 11 hectare 9 are en werd in 1881 in tweeën gesneden door de spoorlijn Brussel-Dendermonde. Het gedeelte van het moeras ten oosten van de spoorweg kwam bij Jette, het westelijke deel bij Ganshoren.

Het moeras heeft een heel bijzondere flora en fauna. In de vochtigste dalen bevinden zich rietvelden en open moeraszegge (moeras met planten van het *Carex*-type).

Elders wisselen weiden af met bosjes wilgen en sleedoorns.

Het moeras trekt een grote verscheidenheid van vogels aan – meer dan 80 soorten – alsook kleine zoogdieren, amfibieën zoals de

bruine kikker, de meerkikker of de gewone pad, en zelfs ringslangen.

Het gebied is sinds 1995 beschermd omwille van zijn wetenschappelijke, esthetische en historische waarde. In 1998 werd het een

gewestelijk natuurreservaat. Onder het beheer van Leefmilieu Brussel worden de vochtige weiden momenteel hersteld om het gebied vochtiger te maken en de biodiversiteit te bevorderen.

WANDELING 1

EEN WAAIER VAN STIJLEN

EEN WANDELING LANGS BURGERWONINGEN, HERENHUIZEN EN APPARTEMENTSGEBOUWEN... IN DE SCHADUW VAN DE BASILIEK. VAN ECLECTISME TOT MODERNISME, ALLE STIJLEN KOMEN AAN BOD.

PARCOURS: ZIE OMSLAG

V VERTREK: LANDSROEMLAAN

A AANKOMST: HERTOG JANLAAN

BUS 49, 87 (RIETHUISEN), METROLIJN 2 (SIMONIS)

DUUR: ONGEVEER 1U30

Om de gebouwen in de Landsroemlaan goed te kunnen bekijken neem je best het wandelpad in het Elisabethpark.

1 LANDSROEMLAAN 40, ARCH. L. PEPERMANS, 1905

Wat een indrukwekkende burgerwoning is dit, met zijn eclectische stijl met neogotische invloeden en zijn volledig versierde gevel! De architect kiest voor hardsteen, voor het balkon, de vensters, de deuromlijsting, de zuil en de console waarop de driehoekige erker rust, enz. Het lijkt wel of de rijkelijk versierde gevel met zijn twee dakkapellen de maatschappelijke positie van de bewoners moesten bevestigen...

2 LANDSROEMLAAN 36, 35 EN 34, AANNEMER HENRI HOUBAER, 1901

Deze drie opeenvolgende huizen met topgevels werden voor verschillende eigenaars gebouwd door eenzelfde aannemer-bouwpromotor. Je kan ze wel van elkaar onderscheiden door de decoratieve details. Op nr. 36 ligt de klemtoon op de omlijstingen van de muuropeningen, met hardsteen

op de benedenverdieping en witte en blauwe geverniste baksteen op de verdiepingen. Het ijzerwerk met plantenmotieven op nr. 35 en 34, evenals de stenen sokkel en het schrijnwerk, zijn typisch voor een eclectische stijl met art-nouveau-invloeden.

3 GRONDWETLAAN 1, AANNEMER HENRI HOUBAER, 1901

Hier nog een gebouw van diezelfde aannemer, opgetrokken in het hetzelfde jaar. Dit hoekpand is een huurhuis met vier appartementen. Opvallend aan dit gebouw is dat elke gevel verschillend is en dat het twee blinde traveeën telt versierd met decoratief metselwerk waardoor het nog hoger lijkt dan het is. Aan de kant van de Landsroemlaan zijn er verschillende balkons, terwijl de hoek zelf een monumentale bow-window heeft in witsteen. Aan de kant van Grondwetlaan zijn de vensters geschrant geplaatst en zorgt een polychromie voor een heel expressieve gevel. Wanneer je naar boven kijkt zie je dat zelfs de kroonlijst versierd en er

zijn ook nog enkele keramiektegels die her en der voor wat kleur zorgen. *Steek nu over naar de Grondwetlaan en neem de pare kant. Kijk eens naar het nummer 6 een huis in eclectische stijl uit 1905. De architect Joseph L'Ancre bouwde op dit smalle perceel een huis van 13 meter hoogte! En ook nummer 8 valt op door zijn gevel die geheel in hardsteen is opgetrokken en zijn mooi ijzerwerk.*

4 GRONDWETLAAN 28, AANNEMER F. COOREMAN, 1907

De gevel van dit art-nouveauhuis, in gele en witte baksteen, wordt geritmeerd door elementen in natuursteen. Vroeger bevonden zich sgraffiti boven het impostvenster en de vensters op de eerste verdieping. Zie je nog waar? Bewonder ook het balkon in hardsteen en zijn elegante ijzerwerk: het is gemaakt in de stijl van de *Wiener Sezession*. *Werp ook eens een blik op de toegang van nr. 34, dat architect J. Devillers in 1913 bouwde: het wijnrankenmotief dat de deur versiert is heel ongewoon!*

5 RÉSIDENCE EDELWEISS, GRONDWETLAAN 49 (HOEK BROUSTINLAAN), ARCH. PIERRE VANBEGINNE, 1938

Dit appartementsgebouw met zijn brede lichtgekleurde banden die fraai contrasteren met de rode baksteen is als hoekgebouw bijzonder goed geslaagd. De afgeronde balkons beklemtoond door twee geometrische

friezen, zijn typisch voor het modernisme van de jaren 1930. Let ook op de toegangsdeur, aan de kant van de Grondwetlaan. Ze wordt discreet versierd met een geprofileerde stenen omlijsting, net als de vensters op de benedenverdieping. *Ergens zit hier een edelweiss verborgen. Zie je het?*

Op de hoek van het gebouw op elke verdieping.

6 BROUSTINLAAN 67, ARCH. LOUIS ET GASTON BOGHEMANS, 1925

De architecten die deze woning ontwierpen lieten zich inspireren door de vormtaal van de *Wiener Sezession*. Kijk even naar de details van de deur met haar mooie glasraam, naar de gestileerde pilasters die de kroonlijst doorbreken en bekroond zijn door topstukken of de bloemenslingers die de gestapelde erker versieren. De bijzondere compositie van de gevel en de aandacht voor de materialen en hun polychromie (witsteen, hardsteen, baksteen, simili-steen) getuigen van een oog voor detail en een zin voor originaliteit.

7 BROUSTINLAAN 71, ARCH. JEAN VAN HALL, 1911

Dit huis is veel hoger dan zijn burens. Het werd gebouwd voor de kunstschilder H. Meeuwis, die aan de academie van Sint-Jans-Molenbeek les gaf. De toegangsdeur, het schrijnwerk van het impostvenster en de mozaïekpanelen met gestileerde vogels zijn bijzonder fraai.

7

8

8

10

11

12

Herken je de vogels? Onze parken en tuinen wemelen ervan...

Kraaien.

Wat verderop, voor de gevel van nr. 75, zijn twee cilindervormige metalen elementen geïnstalleerd. Het zijn twee beeldhouwwerken die een befaamd restaurateur in 1992 plaatste om de aandacht op de toegang van zijn gebouw te vestigen.

8 BROUSTINLAAN 83-85, ARCH. A. HANSSENS, 1930

Deze twee herenhuisen werden door dezelfde architect ontworpen, maar toch is hun stijl verschillend. De architect gebruikt tal van versieringselementen die typisch zijn voor de Beaux-Artsstijl, die op de Franse Lodewijkstijlen is geïnspireerd: stenen parementen, pilasters, beeldhouwde muurdammen, guirlandes... De smeedijzeren borstweringen en de balkons met stenen balustrade spelen mooi op elkaar in. Hoewel Hanssens de beide gebouwen van smeedijzeren deuren en inrijpoorten wou voorzien, verschillen ze thans van elkaar: smeedijzer voor het ene huis (op nr. 83), hout voor het andere (nr. 85).

9 BROUSTINLAAN 110, 1910 (BESCHERMD SINDS 2001)

Deze woning werd gebouwd voor Alphonse Hellinckx, de latere burgemeester van de gemeente.

Met zijn polychrome gevel en zijn grote hoefijzerboogvormige venster is dit een perfecte illustratie van de art-nouveaustijl. Kijk eens naar de decoratieve faiencepanelen op de erker. Ze zijn ontworpen door keramist Guillaume Janssens, wiens ateliers niet ver daarvandaan lagen, in Sint-Agatha-Berchem. Het vrouwenhoofd omgeven door gestileerde bloemen was een van zijn lievelingsmotieven. De glas-in-loodramen van de toegangsdeur en het schrijn- en ijzerwerk zijn bijzonder verzorgd. *Nr. 112, springt ook in het oog door zijn witstenen gevel in neoromaanse stijl. Het werd in 1913 ontworpen door architect Brauns.*

Aan het einde van de laan neem je rechts de Jacques Sermonlaan.

10 JACQUES SERMONLAAN 25, ARCH. A. POMPE, 1922

Je kan niet naast deze statige villa kijken. Ze vermengt de neogotische stijl met de cottage- en Tudorstijl en is geïnspireerd op de grote Engelse huizen van begin 20ste eeuw. Ook de L-vormige plattegrond is bijzonder. Links aan weerszijden van de hoek vormen twee kleine erkers de overgang naar de tuin. Op de grote erker met vakwerk, rechts, zitten monsters verscholen. Zie je ze? En als je nieuwsgierig bent naar wat er zich achter deze straatgevel bevindt, kijk dan eens naar de oude foto...

11 MAISON LES ROSES, JACQUES SERMONLAAN 33, ARCH. J. MARTIN, 1914

Wat een passende naam voor dit indrukwekkende huis! Tal van gevelelementen zijn immers versierd met boeketten van gestileerde rozen: je ziet er op de consoles, de muurdammen, de banden, boven aan de pilasters, rond de oeil-de-boeufs van de erker. Het luchtige smeedijzeren traliwerk van het balkon past perfect bij de originele vorm van het schrijnwerk.

12 JACQUES SERMONLAAN 37, ARCH. JULIEN. ROGGEN, 1932

Deze kleine woning is een mooi voorbeeld van de art-decostijl, die erg in trek was tijdens het interbellum. Bemerkt de beeldhouwde friezen op de deur- en vensterlijsten, of de beeldhouwde decoratieve panelen: ze zijn typisch voor de art-decostijl, met hun zigzaglijnen en hun decors met een mengeling van gestileerde bloemen, tandwielen en schijven! De erker, een kubusvormig volume op een console, kreeg een heel aparte behandeling.

13 JACQUES SERMONLAAN 55, ARCH. A. CLAESSENS, 1931

Deze gevel versierd met bordeauxkleurige keramiektegels en het felrode schrijnwerk van dit modernistische huis valt meteen op! De esthetiek is beïnvloed door de pakketbootstijl die in de jaren 1930

in zwang was. Deze werd zo genoemd omdat hij sommige elementen – patrijspoorten, afgerond balkon en ijzerwerk, enz. – aan de wereld van de zeevaart ontleende. Wat een prachtig contrast ook tussen de verschillende gebruikte materialen: donkere baksteen van het Belvédère-type, licht hout, keramiek, enz. *Volg de Georges Simpsonstraat en sla dan links de Vital Riethuisenlaan in.*

14 VITAL RIETHUISENLAAN 54 EN 36, ARCH. GEORGES DOYEN, 1935 EN M. BARNARD, 1933

Deze twee huizen vertonen alle kenmerken van de eclectische architectuur beïnvloed door de Beaux-Artsstijl: bakstenen gevels versierd met elementen in witsteen, beeldhouwde muurdammen, stenen of smeedijzeren balustrades... *We zijn deze stijl, die vrij courant was in het begin van de 20ste eeuw, al elders tegengekomen. Weet je nog waar?*

Avenue Broustin 83-85.

Aan de andere kant van de laan is er een art-nouveauwoning die onze aandacht verdient, dus steek zeker de Hertog Janlaan over om haar te bekijken.

15 VITAL RIETHUISENLAAN 13, 1906

De smalle Brusselse percelen hebben de ontwikkeling van de art nouveau aangemoedigd omdat ze een uitdaging vormden voor de creativiteit van architecten.

9

10

13

14

14

Dit is een mooi voorbeeld maar helaas weten we niet wie deze talentvolle ontwerper is. De gevel is bijzonder expressief met zijn felgekleurde geglazuurde bakstenen, de mooie keramiekpanelen met gestileerde bloemmotieven en zijn opvallende geveltop. Let ook op het fraaie schrijnwerk en ijzerwerk. Vind je ook niet dat het gekoppelde venster bovenaan het huis een oosters tintje heeft? *Keer op je stappen terug tot aan de Hertog Janlaan in. Langs deze laan staan enkele interessante bouwwerken. Op nr. 26 bevindt zich een klein appartementsgebouw beïnvloed door de pakketbootstijl (arch. C. Mathieu, 1937). Aan de overzijde, op nr. 17, is het opbrengst-huis uit 1935 symmetrisch rond een centrale as gebouwd. De architect ritmeerde zijn gevel door met de materialen te spelen (baksteen en simili-witsteen).*

16 HERTOG JANLAAN 11, ARCH. F. GOOSSENS, 1935
Dit kleine appartementsgebouw met haar gevel in gele Boomse baksteen houdt het midden tussen modernisme en art deco. De doorlopende balkons met hun leuningen in fijn ijzerwerk vermengen rechte lijnen met ronde vormen. Ze zijn ontleend aan de gestroomlijnde modernistische stijl. De elementen in glas en lood met hun geometrische motieven ogen elegant en verwijzen samen met het ijzerwerk van de voordeur naar de art deco.

17 HERTOG JANLAAN 16 EN 14
Deze twee huizen werden allebei in 1932 gebouwd door de *Entreprises G r rales Sogecone SA* voor de *Société Générale de Construction et d' pargne*. Op de plannen worden ze 'burgerwoning' en 'opbrengsthuis' genoemd. Vergelijk ze maar eens, en je zal zien waarom! Welk van de twee is volgens jou dan de 'burgerwoning'? Behalve dat het meer versierd is, bevinden de leefruimten zich op de verdiepingen. De deuroplijstingen lijken ook sterk op elkaar met hun afgeknotte vorm.

WANDELING 2

BACK TO THE FUTURE

 WE VERTREKKEN IN DE FIFTIES, OM DAN VERDER HET VERLEDEN IN TE DUIKEN, IN HET 'GROENE HART' OP ZOEK NAAR WAT OVERBLEEF VAN HET LANDELIJKE GANSHOREN EN BELANDEN UITEINDELIJK IN EEN WIJK UIT DE CHARLESTONTIJD.

PARCOURS: ZIE OMSLAG

V VERTREK: KEIZER KARELLAAN, HOEK VILLEGASLAAN
BUS 87 (BEECKMANS)

A AANKOMST: LANDSROEMLAAN
BUS 87, TRAM 19 (HEILIG HARTCOLLEGE)

DUUR: ONGEVEER 2U00

SPEL : IN DE VOETSPOREN VAN ROBBEDOES

TIJDENS DE WANDELING KOM JE DEZE DETAILS TEGEN. ZE ZIJN HEEL KARAKTERISTIEK VOOR DE JAREN 1950. VIND JE ZE?

Van links naar rechts: Maria Van Hongarijelaan 5, Villegaslaan 17, Stedenbouwlaan 66, Villegaslaan 25.

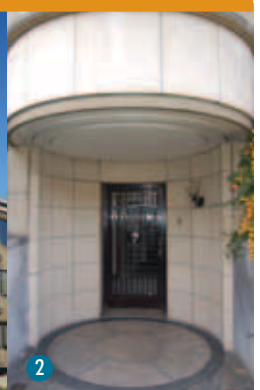
1 R SIDENCES BASILIQUE (BESCHERMD IN 2007) EN RÉSIDENCE CHARLES-QUINT, KEIZER KARELLAAN 122-124 (HOEK VILLEGASLAAN) EN 126, ARCH. J. DELHAYE, 1938-1953

Jean Delhaye, auteur van een boek gewijd aan het appartementsgebouw, ontwierp hier een heel interessant hoekgebouw. Kijk maar hoe de hoek wordt gevormd door twee lichte krommen aan weerszijden van een pilaster. Tegelijk ontwierp Delhaye het aanpalende gebouw (nr. 126, 1949). Het is minder imposant en vormt de overgang

met de overige huizen in de laan. Opnieuw voorziet de architect de gevel van krommen, ditmaal aan weerszijden van het trappenhuis.

2 RÉSIDENCE ISIS, VILLEGASLAAN 5, ARCH. J. DELHAYE, 1954

Opnieuw Delhaye! Wat dit gebouw bijzonder maakt, is dat het op een heel smal perceel staat. Het wordt gekenmerkt door een opeenstapeling van halfronde erkers, die de ingang bekronen en de leefruimte vergroten. Je zal ook zien dat de inspringende ingang zelf perfect cirkelvormig is.

3

4

7

8

3 **RÉSIDENCE AMARYLLIS, AMARYLLISSENSTRAAT 34 (HOEK VILLEGASLAAN), ARCH. J. DELHAYE, 1956-1960**

Hier is alweer Delhaye aan het werk, twee jaar later, met een hoekgebouw waarin hij zijn persoonlijke woning inrichtte. Terwijl op de drie vorige gebouwen de rondingen overheersen, kiest hij hier voor geometrische vormen. De gevel aan de Amaryllissenstraat is echt spectaculair: in het midden van de gevelmuur bevinden zich twee rijen van drie vensters gescheiden door keramiekpanelen. *Als je de straat wat verder inloopt, zal je zien dat de architect achteraan een groot terras heeft aangelegd!*

4 **AMARYLLISSENSTRAAT 31, ARCH. A. POMPE, 1947**

Het opvallendste kenmerk van dit huis is ongetwijfeld de originele behandeling van de hoek, de hardstenen steunbeer die een hele aparte erker ondersteunt. Het gebouw staat op een vierkant perceel met een zijde van 9 m. Om het kubusvormige volume van het gebouw te verzachten, ritmeerde de architect de gevels door tal van kleine muuropeningen aan te brengen en de materialen te diversifiëren: sokkel in breuksteen, wit geschilderde baksteen, hardsteen... De achtpuntige stervorm van de schouw sluit aan bij die van de erkers. Zie je hem? Zelfs de houten

garagepoort is op een heel speciale manier gemaakt. Pompe was een bijzonder inventief architect...! *Tijdens de eerste wandeling heb je al een ander huis van Antoine Pompe kunnen ontdekken. Het had ook een stervormige schouw. Weet je nog waar?*

Jacques Sermontlaan 25.

5 **VILLEGASLAAN 25, ARCH. R. J. BRUNSWYCK, 1957**

Hier volgen een reeks huizen van een andere heel productieve architect, Raoul Brunswyck. Het lijkt wel alsof Delhaye en Brunswyck de onpare kant van deze laan tussen elkaar hebben verdeeld! Brunswyck zal met brio woningen ontwerpen van het 'bel-etage' type. Deze typologie ontstaat tijdens de jaren 1930 bij de opkomst van de auto: garage op de benedenverdieping, leefruimtes op de eerste verdieping, slaapkamers op de tweede verdieping. Dit is zijn eerste verwezenlijking, zijn eigen woning. De heel grafische gevel combineert verschillende materialen: witsteen, marmer, metaal... De voordeur wordt beklemtoond door een metalen luifel die rust op een V-vormige pijler – typisch voor de jaren 1950. Ook de deur zelf mag gezien worden: de ruit wordt beschermd door metalen traliewerk versierd met kristallen in verschillende vormen gemaakt door Val-Saint-Lambert.

6 **VILLEGASLAAN 29, ARCH. R. J. BRUNSWYCK EN O. WATHELET, 1963**

Voor deze woning, die hij voor een arts bouwde, werkte Brunswyck samen met architect Wathelet, met wie hij vaak zal samenwerken. Het asymmetrische karakter van de compositie wordt benadrukt door de geschrante schikking van de balkons. De tweede verdieping wordt versierd door een verticaal paneel in gedreven aluminium: het is een werk van de Gentse kunstenaar Walter De Buck. Net als bij nr. 25 wordt de toegang beklemtoond door een luifel – hier in sparrenhout. De voordeur is voorzien van een opvallend metalen reliëf waarin tegels van gekleurd glas zijn verwerkt.

7 **VILLEGASLAAN 31, ARCH. R. J. BRUNSWYCK EN O. WATHELET, 1965**

In 1965 bouwden Brunswyck en zijn vennoot Wathelet hier hun nieuwe kantoren. De gevel rust op drie stalen palen en is bijna volledig beglaasd. De hal krijgt een belangrijke plaats toegewezen: deze onthaalruimte neemt de hele breedte van het perceel in! Stap gerust binnen: je ontdekt er een bakstenen muur in reliëf, een ontschorste boom in de hoek, en een gedeeltelijk zwevende trap! Buiten diende een beeldhouwwerk van Walter De Buck vroeger als fontein. Het gebouw is thans een bijhuis van het Gemeentehuis. *Om de hoek, op nr. 5 van de Maria van Hongarijelaan bevindt zich de*

Résidence Palmer Rose, alweer een verwezenlijking van Brunswyck. Het toont opnieuw zijn meesterschap in de combinatie van uiteenlopende materialen. Steek deze laan over en stap de landelijke zone binnen die het 'groene hart' van de gemeente vormt, een geheel van grasweiden en moestuinen. Er staan verscheidene rurale gebouwen die aan een agrarisch verleden herinneren.

8 **HOEVE PAELINCK, GROEN-HART 1, 18DE EEUW?, OP BEWAARLIJST SINDS 1998**

Zoals blijkt uit een oude kaart dateert deze kleine hoeve minstens van de jaren 1770, Ze vormde ooit de toegang tot een groot domein dat thans verkaveld is. Ondanks talrijke verbouwingen heeft de hoeve haar karakter kunnen bewaren. *Verderop, op nr. 51-53 van de L. Demesmaekerstraat, is er nog een hoeve die wellicht uit dezelfde periode dateert.*

9 **HOEVE LA CHARNIÈRE, V. LOWETSTRAAT 9, 1792**

Deze oude schuur werd in 1792 gebouwd en in 1910 tot woonhuis verbouwd. Nadien werd er een kroeg in ondergebracht, *In t'oude pachtof.* Gezien de bouwvallige staat van de ferme, kocht de gemeente het gebouw en nam ze de restauratie en herinrichting voor haar rekening. Nu is dit een ruimte voor recreatieve activiteiten voor senioren, evenals voor diverse culturele evenementen.

5

5

6

6

8

9

9

9

10

10

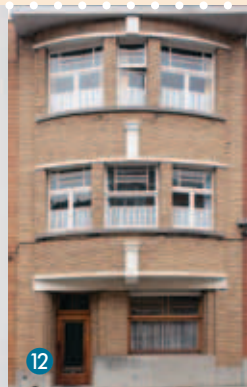
11

12

12

12

Sla vóór de rotonde het wegje rechts in. Aan het einde bevindt zich rechts een klein parkeerterrein. Je bent nu aan het begin van de Auguste De Cockstraat. In deze straat zie je links een homogeen geheel van een vijftiental huizen. Ze werden in 1920 als goedkope huurwoningen gebouwd door de maatschappij voor sociale woningen 'De Villa's van Ganshoren'. Sla nu links de Sint-Martinuskerkstraat in en volg ze tot aan de Kerkhoflaan.

10 OUD KERKHOF VAN GANSHOREN, KERKHOFLAAN

Naast een herdenkingsruimte voor de oud-strijders van de twee wereldoorlogen, bevat het oude kerkhof ook ware pareltjes van funeraire kunst. Hoewel hier sinds 1976 niemand meer wordt bijgezet, is het kerkhof nog altijd een oord voor bezinning waar families bloemen blijven plaatsen op de graven van hun naasten. Het is tevens een bucolische ruimte waarin zich een uitzonderlijke vegetatie heeft ontwikkeld. Een deel van de gemeentelijke begraafplaats is omgevormd tot groene ruimte. Het *Park van het oude kerkhof*, dat in 1999 openging, omvat een boomgaard, grasland voor laat maaien, en een composteerzone.

Verlaat het kerkhof en volg rechts de Sint-Martinuskerkstraat.

Je passeert nr. 42, het oude commissariaat waarin nu een school is gehuisvest. Het stond naast het eerste gemeentehuis, waar zich nu een kinderdagverblijf bevindt. Vervolg je weg langs de Clematissenstraat en sla dan de A. Douleronstraat in; volg ze tot aan de Oude Pastoriestraat.

11 OUDE PASTORIESTRAAT 20, ARCH. G. DE HENAU EN E. MATHIEU, 1938

De gevelcompositie van deze modernistische woning is bijzonder beheerst. Kijk maar eens naar de manier waarop de architecten de vensters hebben ingedeeld! Bij de identieke vensters op de linkertravee ligt de klemtoon op het horizontale karakter, bij de kleine vensters op de eerste verdieping op het verticale. Merk hoe de soberheid van de gevel contrasteert met de toegangsdeur, die kunstig is versierd met twee rozen. Dit huis verschilt ook totaal van zijn buur, waarop een decor van bakstenen overheerst (nr. 22).

12 STEDENBOUWSTRAAT

Deze straat telt vele huizen uit het interbellum. Er vallen fraaie architecturale details te ontdekken: de grafiek van de toegangsdeuren, de bijzondere lijnen van het schrijnwerk, het bakstenen parent, de contrasterende kleuren van de materialen... Ze zijn typisch voor de art-decostijl, die toen erg in zwang was.

Verscheidene van deze gebouwen werden in 1937 door dezelfde architect ontworpen. Herken je ze? Dit zijn twee tips: hij komt uit Sint-Agatha-Berchem en zijn voornaam begint met een R...

Remy Van der Loooven 53, 55 en 56.

13 ALPHONSE & MAURICE HELLINCKXSTRAAT 23, 63, 65, 67 EN 69, ARCH. A. BILMONT, 1935-1938

Op tal van gevels in de Hellinckxstraat is de vermelding *Consortium Technique Bruxelles* in de stenen sokkel gegraveerd. Deze woningen voor particulieren werden allemaal door dezelfde architect ontworpen, in late art-decostijl, in opdracht van de *Entreprises Générales Sogecone SA* gebouwd. Nr. 23 heeft een spectaculaire gevel, beklemtoond door vier rijzige halfzuilen in beton. Zeker ook eens kijken naar de elegante toegang op nr. 67.

Volg de Delhovestraat tot aan de Van Overbekelaan.

14 KAPEL VAN HET SCHOLENCESTRUM NOTRE-DAME DE LA SAGESSE, VAN OVERBEKELAAN 10A, ARCH. PIEPERS, 1929

In 1903 werd de *Congrégation des Filles de la Sagesse*, een orde die in 1703 door Louis-Marie Grignon de Montfort was opgericht, uit Frankrijk verdreven. De gemeenschap van de *Soeurs de Cambrai* vestigde zich in 1909 in Ganshoren en opende er een school en een pensionaat die zeer

snel succes kenden. In 1926 kochten ze een terrein op de hoek van de Van Overbekelaan en de Landsroemlaan. Ze bouwden er een feestzaal en een kapel, waarvan de eerste steen in juni 1929 werd gelegd. Volgens de overlevering was deze kapel zo indrukwekkend omdat de plannen van twee kapellen waren omgewisseld: in Ganshoren verrees de grote kapel die de architect had ontworpen voor het *Hôpital Sainte-Thérèse in Montignies*, en omgekeerd! Binnen verbergt een iconostase het oorspronkelijke altaar.

10

11

13

13

14

14

HOME SWEET HOME !

La cité -jardin Heideken, avec ses petites maisons en briques, ses placettes tranquilles et ses venelles, nous incite à la découvrir. Comment y arriver? Bus 14, 84 (de Rivieren).

1. REPÉREZ LES DÉTAILS

Promenez-vous dans la cité et essayez de repérer ces quelques détails décoratifs. Une fois retrouvés, inscrivez dans la première bulle le numéro qui correspond à leur emplacement sur le plan.

2. TROUVEZ LE TERME JUSTE

Comme vous le savez, l'architecture a son propre vocabulaire. Trouvez la correspondance entre le détail et son appellation et reportez la lettre qui y correspond dans la seconde bulle.

- A. Vitrail
- B. Frise
- C. Corniche
- D. Petits bois
- E. Jeu de briques
- F. Lucarne
- G. Grille de jardin
- H. Boîte aux lettres
- I. Baie d'imposte
- J. Volet
- K. Bow-window

HOME SWEET HOME !

De tuinwijk Heideken met haar bakstenen huisjes, pleintjes en steegjes is de ideale plaats voor een zoektocht. Hoe geraak je er? Bus 14, 84 (de Rivieren).

1. VIND DE DETAILS

Verken de wijk en probeer deze decoratieve details terug te vinden. Wanneer je ze gevonden hebt, schrijf je in het eerste bolletje het nummer dat overeenstemt met hun ligging op de kaart.

2. VIND DE JUISTE TERM

Zoals je weet, gebruikt de architectuur een eigen woordenschat. Zoek welke term bij welk detail hoort en schrijf de overeenkomstige letter in het tweede bolletje.

- A. Glasraam
- B. Muizentandfries
- C. Kroonlijst
- D. Kleinhoutjes
- E. Decoratief metselwerk
- F. Dakkapel
- G. Tuinhekje
- H. Brievenbus
- I. Impostvenster
- J. Luik
- K. Bow-window